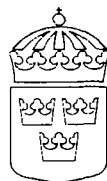

Lagutskottets yttrande

1992/93:LU1y

Europeiska ekonomiska samarbetsområdet

1992/93
LU1y

Till EES-utskottet

EES-utskottet har berett samtliga utskott tillfälle att avge yttrande över proposition 1991/92:170 om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) jämte motioner i de delar som rör resp. utskotts beredningsområde.

Lagutskottet, som har beslutat att avge yttrande i ärendet, får anföra följande.

Inledning

Lagutskottets beredningsområde berörs av följande delar i propositionen, nämligen del II bilaga 2 (Justitiedepartementet, såvitt gäller avsnitten om fastighetsrätt, konsumenträtt, kontraktsrätt, ersättningsrätt, bolagsrätt och annan associationsrätt samt immaterialrätt), del III bilaga 8 (Jordbruksdepartementet, såvitt gäller avsnittet om livsmedelsområdet) samt del III bilaga 12 (Civildepartementet, såvitt gäller avsnittet om konsumentskydd). De motioner som rör nämnda delar av propositionen är 1991/92:E2 av Lennart Brunander (c) (yrkande 1), 1991/92:E7 av Mats Hellström m.fl. (s) (yrkande 7), 1991/92:E10 av Lars Werner m.fl. (v) (yrkande 14) och 1991/92:E11 av Ian Wachtmeister m.fl. (nyd) (yrkande 5).

Propositionen, del II bilaga 2, Justitiedepartementet

I denna del av propositionen bereds riksdagen tillfälle att ta del av vad statsrådet Laurén anför.

Utskottet behandlar nedan under skilda rubriker de avsnitt i förevarande bilaga som föranlett motionsyrkanden eller eljest tilldragit sig utskottets intresse. När det gäller avsnittet Konsumenträtt återkommer dock utskottet här till först i samband med behandlingen av Civildepartementets bilaga rörande avsnittet Konsumentskydd.

Av propositionen framgår att Sveriges närmande till EG föranleder en omfattande avreglering av utländska medborgares rätt att förvärva fast egendom här i landet. Utgångspunkten är det av EG:s ministerråd år 1988 antagna s.k. kapitalliberaliseringsdirektivet (88/361/EEG).

Kapitalliberaliseringsdirektivet innehåller en långtgående utvidgning av rätten för invånare och juridiska personer i en EG-stat att placera kapital och förvärva egendom i en annan EG-stat. Enligt direktivet skulle varje medlemsstat senast den 1 juli 1990 ha avskaffat lagregler som diskriminerar invånare och juridiska personer från andra EG-stater bl.a. när det gäller förvärv av fast egendom och företag. Några medlemsstater har dock fått anstånd t.o.m. år 1992. I ett särskilt avseende, nämligen när det gäller förvärv av fastigheter för fritidsändamål, medger direktivet att medlemsstaterna under en inte närmare fastställd övergångstid får underlåta att liberalisera sin lagstiftning. I artikel 6.4 föreskrivs sålunda att befintlig nationell lagstiftning om förvärv av "secondary residences" får behållas till dess ministerrådet antar ytterligare bestämmelser på området. I artikeln anges vidare att den bestämmelsen inte inverkar på tillämpligheten av andra bestämmelser i EG-rätten. Av EG-medlemsstaterna är det endast Danmark som i sin nationella lagstiftning har kvar särskilda restriktioner för andra än landets egna invånare vid förvärv av fastigheter för fritidsändamål. Så som direktivet är utformat kan nya sådana restriktioner inte införas i något annat land som nu är medlem i EG.

Regler om kontroll av utländskt inflytande över mark och naturtillgångar har funnits i Sverige sedan lång tid. Nu gällande bestämmelser i ämnet finns i lagen (1982:618) om utländska förvärv av fast egendom m.m. Enligt reglerna i den lagen får utländska medborgare förvärva fast egendom här i landet endast efter särskilt tillstånd (förvärvstillstånd). Undantag görs dock för bl.a. vissa familjerättsliga förvärv. I syfte att avskaffa de hinder för utländska etableringar i Sverige som tidigare förelåg har en lagändring genomförts som innebär att från den 1 januari 1992 görs undantag även för förvärv av egendom som är taxerad som hyreshusenhet eller industrienhet.

Den allmänna regeln enligt lagstiftningen är att förvärvstillstånd i princip skall meddelas, om det inte finns något hinder mot det med hänsyn till landets försvar eller säkerhet, egendomens lämplighet för avsett ändamål eller andra allmänna intressen eller med hänsyn till förvärvarens förhållanden. För fastigheter som är avsedda för *fritidsändamål* finns vidare en särskild bestämmelse. Denna anger att förvärvstillstånd skall vägras om förvärvet sker för fritidsändamål och egendomen är belägen inom ett område där efterfrågan på fritidsfastigheter är så betydande att det på grund därav finns risk för stegring av fastighetsvärdena. Om förvärvaren tidigare har varit svensk medborgare eller på annat sätt har en särskild anknytning till Sverige, gäller dock inte denna särskilda bestämmelse. Bestämmelsen har i sak varit gällande sedan år 1975. Den tillkom mot bakgrund av att utländska medborgare i ökad omfattning hade förvärvat fritidsfastigheter i Sveri-

ge. Detta ansågs kunna medföra risk för prisstegringar i särskilt attraktiva fritidsområden, vilket i sin tur innebar försämrade möjligheter för dem som var bosatta i Sverige att skaffa sig fritidshus (se prop. 1975:65, bet. LU27).

Också i *Danmark* finns sedan lång tid lagstiftning om begränsning i rätten att förvärva fast egendom. Den danska lagstiftningen utgår generellt från att personer som inte har hemvist i Danmark och som inte heller tidigare under sammanlagt fem år har haft hemvist i landet måste ha justitieministerns tillstånd för att få förvärva fast egendom. Tillståndspliktiga är också juridiska personer som inte har säte i Danmark. I en särskild lag som tillkom i samband med Danmarks tillträde till EG (lov om erhvervelse af fast egendom for så vidt angår visse EF-statsborgere och EF-selskaber) föreskrivs lätnader för vissa EG-medborgare och EG-bolag i förhållande till den allmänna förvärvslagstiftningen. Enligt denna särskilda lag behövs det inte något förvärvstillstånd för EG-medborgare som har anställning i Danmark eller har s.k. EG-uppehållsbevis eller som har etablerat sig eller avser att etablera sig i Danmark för att bedriva en självständig verksamhet i landet. Tillstånd behövs inte heller för bolag som har bildats enligt lagstiftningen i någon annan EG-stat men som bedriver eller avser att bedriva verksamhet i Danmark. Liberaliseringen i förhållande till den generella förvärvslagstiftningen gäller emellertid bara sådan egendom som antingen skall användas som nödvändig helårsbostad åt förvärvaren eller vars åtkomst är en förutsättning för att bedriva verksamhet i landet. För fritidsfastigheter görs alltså inte något undantag från det allmänna kravet på förvärvstillstånd.

I propositionen hänvisas till departementspromemorian (Ds 1991:76) Utländska förvärv av fast egendom, vari det — som ett led i den pågående anpassningen av den svenska lagstiftningen till det regelverk som gäller inom EG — föreslås att det generella kravet på förvärvstillstånd för utländska förvärv av fastigheter avskaffas. När det gäller förvärv av fastigheter som är avsedda för fritidsändamål anförs i promemorian att det kan finnas skäl att även i framtiden ha kvar någon form av förvärvskontroll för personer som inte är bosatta här i landet liksom också för utländska juridiska personer. Mot bakgrund av att sådana restriktioner inte är oförenliga med EG:s rättsregler redovisas i promemorian — utan något ställningstagande i frågan — ett lagförslag som visar hur nya regler på detta område skulle kunna utformas.

I motion E10 av Lars Werner m.fl. (v) anförs — såvitt nu är i fråga — att en lagstiftning om utländska förvärv av fast egendom i överensstämmelse med den reglering som finns i Danmark kunde förhindra att Sverige får hyar som är mer eller mindre tömda på liv under vinterhalvåret. Motionärerna anser att det kan behövas särskilda regler som ger aktiva producenter och brukare bättre möjligheter att äga företag och fast egendom än dem som förvärvar egendom endast i kapitalplaceringssyfte. EES-avtalet och utvecklingen inom EG kan enligt motionärerna förmodas innebära att en sådan styrning försvåras. Motionärerna hemställer att riksdagen bör ge regeringen till känna vad

som sålunda anförts i motionen om begränsning av möjligheten för personer som inte har eller har haft hemvist i Sverige att förvärva fast egendom här (yrkande 14).

Regeringen har helt nyligen — på grundval av ovannämnda departementspromemoria — beslutat en lagrådsremiss om utländska förvärv av fast egendom. I lagrådsremissen föreslås att de nuvarande generella begränsningarna för utlänningars rätt att här i landet förvärva fast egendom avskaffas. Vidare föreslås en särskild lag som innebär att viss förvärvskontroll behålls i fråga om sådana fastigheter som är avsedda för fritidsändamål. Kriteriet för om ett förvärv fordrar tillstånd föreslås vara att förvärvaren inte är fast bosatt här i landet och inte heller tidigare har haft hemvist här under minst fem år. Förvärvstillstånd skall dock inte krävas om förvärvaren är gift med en person som inte behöver tillstånd. Inte heller skall förvärvstillstånd krävas om förvärvaren är gift med eller avkomling till överlåtaren. När det gäller juridiska personer föreslås att förvärvstillstånd inte erfordras, om de är bildade enligt svensk lagstiftning eller i övrigt enligt svensk rättsordning. De fastigheter som skall omfattas av den föreslagna lagen är sådan fast egendom som är taxerad som småhusenhet eller lantbruksenhet. Om egendomen förvärvas för annat än fritidsändamål skall enligt remissen förvärvstillstånd meddelas. När det gäller förvärv av egendom inom de områden där efterfrågan på fritidshus är ordinär eller liten föreslås att även i utlandet bosatta personer normalt bör få förvärvstillstånd också för fritidsändamål. Förutsättningen bör dock vara att förvärvet inte strider mot något väsentligt allmänt intresse. I lagrådsremissen föreslås att den nya lagstiftningen träder i kraft den 31 december 1992, och en proposition i ärendet kan således förväntas under hösten 1992.

Utskottet kan för sin del konstatera att ett bibehållande av de generella restriktionerna beträffande utländska medborgares förvärv av fast egendom inte är förenligt med Sveriges åtaganden enligt EES-avtalet och att en avreglering således måste komma till stånd. Avtalet utesluter emellertid inte att tillstånd också i fortsättningen kan krävas vid förvärv av fritidsfastigheter. Som ovan redovisats föreligger nu också en lagrådsremiss med förslag till lagändringar med den inriktningen. Enligt utskottets mening tillgodoser lagrådsremissen i huvudsak motionärernas önskemål, och motionen bör därför inte föranleda någon riksdagens åtgärd. Utskottet föreslår således att motion E10 yrkande 14 avstyrks.

Ersättningsrätt

EES-avtalet omfattar inom detta område EG-direktiv om produktansvar och om motorfordonsförsäkring samt EG:s andra skadeförsäkringsdirektiv och det andra livförsäkringsdirektivet.

När det gäller *produktansvaret* har EG-direktivet införlivats med svensk rätt genom en ny produktansvarslag, som skall träda i kraft den 1 januari 1993 (prop. 1990/91:197, bet. 1991/92:LU14, rskr. 78).

I produktansvarslagen finns en bestämmelse om att den som importerar en produkt till Sverige är skadeståndsskyldig om produkten orsakar en skada. Direktivet innehåller dock särskilda bestämmelser om produktansvar för importörer, som innebär att ansvaret åvilar den som importerar en produkt till gemenskapen men inte importören vid handel inom gemenskapen. I EES-avtalet ingår en överenskommelse om att undantaget från importörsansvaret skall utvidgas till att på vissa villkor gälla handel mellan länder inom hela EES-området. För att Sverige skall uppfylla avtalet i denna del måste produktansvarslagen ändras, och i en den 4 juni beslutad lagrådsremiss föreslår regeringen erforderliga ändringar.

På *trafikskadeområdet* är tre EG-direktiv om motorfordonsförsäkring relevanta enligt EES-avtalet. Direktiven syftar till att förbättra skyddet för trafikoffren oberoende av var inom gemenskapen en olycka inträffar.

I den nyligen beslutade propositionen 1992/93:8 föreslås att de regler som direktiven innehåller skall införlivas med svensk rätt genom ändringar i trafikskadelagen (1975:1410). Propositionen kommer att behandlas av riksdagen under hösten 1992.

På *försäkringsavtalsområdet* omfattar som ovan nämnts EES-avtalet två EG-direktiv, nämligen det andra skadeförsäkringsdirektivet och det andra livförsäkringsdirektivet.

Av propositionen framgår att frågan om en anpassning av svensk försäkringsavtalsrätt till reglerna i EG-direktiven om livförsäkring och skadeförsäkring har behandlats i departementspromemorian (Ds 1992:28) EG-anpassning av svensk försäkringsavtalsrätt. I promemorian föreslås att direktivens regler om lagval skall införlivas i svensk rätt genom en särskild lag. Vidare föreslås att en EG-regel om rätt för försäkringstagaren att säga upp avtal om livförsäkring skall införlivas i svensk rätt genom två nya paragrafer i lagen om försäkringsavtal. — Promemorian har remissbehandlats och övervägs för närvarande inom Justitiedepartementet.

Propositionen i denna del föranleder inte nu några särskilda uttalanden från utskottets sida. Utskottet får anledning att återkomma i frågorna vid behandlingen i riksdagen av de nämnda propositionerna.

Bolagsrätt

EES-avtalet omfattar på bolagsrättens område tolv rättsakter, varav en förordning och elva direktiv. Av dessa direktiv rör fyra redovisningsfrågor. I avtalet anges bl.a. att EFTA-staterna medges visst anstånd med införlivandet i de nationella rättsordningarna av dessa rättsakter. För Sveriges del gäller härvidlag att direktiven skall ha införlivats i sin helhet senast två år efter det att EES-avtalet har trätt i kraft.

Av propositionen framgår att den under hösten 1990 tillsatta aktiebolagskommittén har till uppgift att — i samråd med motsvarande kommittéer i Finland och Norge — se över aktiebolagslagen. Kommittén skall enligt sina direktiv föreslå de lagändringar som erfordras med hänsyn till den pågående europeiska integrationen samt överväga frå-

gor som rör aktiebolagets kapital och finansiella instrument, aktiebolagets organisation och aktieägarnas minoritetsskydd. Frågan om en anpassning av den svenska aktiebolagslagstiftningen till EG:s bolagsrätt skall enligt direktiven behandlas med förtur, och ett delbetänkande förväntas under hösten 1992. Aktiebolagskommittén har dock redan avlämnat ett delbetänkande (SOU 1992:13) Bundna aktier. I betänkandet föreslås att det inte längre skall vara möjligt att ha bundna aktier. Kommitténs förslag grundar sig främst på att de s.k. utlånningsförbehållen bedömts stå i strid med Romfördragets diskrimineringsförbud. Betänkandet har remissbehandlats och bereds för närvarande inom Justitiedepartementet. En proposition i ämnet kan förväntas under hösten 1992.

I propositionen anförts vidare att aktiebolagskommitténs uppdrag i den del som gäller redovisningsfrågor har överförs till kommittén med uppgift att göra en allmän översyn av redovisningslagstiftningen. Sistnämnda kommitté har således fått i uppdrag att med förtur lägga fram förslag till de lagändringar på redovisningsområdet som kommer att krävas vid en harmonisering med de normer som har utvecklats inom EG.

Av propositionen framgår också att det i en inom Justitiedepartementet upprättad promemoria föreslås att det kvarstående kravet på bosättning i Sverige för vissa befattningshavare i aktiebolag ändras till att gälla krav på bosättning inom EES-området. Förslagen innebär en anpassning till EG:s regler om den fria etableringsrätten och följer av Sveriges åtaganden enligt EES-avtalet. Promemorian har remissbehandlats och bereds inom Justitiedepartementet i sammanhang med betänkandet om bundna aktier (se ovan).

Utskottet har inga erinringar mot vad som anförts i propositionen på bolagsrättens område. Utskottet får också anledning att återkomma till dessa frågor när förslag på grundval av det utredningsarbete som redovisats föreläggs riksdagen.

Utskottet övergår härmed till att behandla de motionsyrkanden som framställts på bolagsrättens områden, nämligen motion E11 (yrkande 5) om en ny bolagsform samt E7 (yrkande 7 delvis) om Europabolag och arbetstagarinflytandet i sådana bolag.

Utskottet kan konstatera att de flesta av EG:s bolagsrättsliga direktiv är tillämpliga på public limited liability companies, dvs. bolag som i sak närmast motsvarar svenska aktiebolag med spritt ägande. Som exempel kan nämnas det andra direktivet som, i aktieägarnas och borgenärernas intresse, framför allt syftar till att tillhandahålla regler om bildande av public limited liability companies och om skydd för dessas kapital. Bt.a. föreskrivs i direktivet att ett aktiekapital på minst 25 000 ecu (dvs. omkring 185 000 kr) måste tecknas för att bolaget skall få bildas eller få tillstånd att börja sin verksamhet. Vissa av de för public limited liability companies gällande bolagsrättsliga direktiven innehåller regler som innebär förenklingar för små och medelstora företag, t.ex. vad gäller upprättande av årsbokslut (fjärde direktivet).

Det tolfte direktivet på bolagsrättens område tar sikte på en annan bolagsform än public limited liability companies och innehåller bestämmelser om enmansbolag med begränsat ansvar. Direktivet syftar till att i alla medlemsstater göra det möjligt för enmansföretagare att driva verksamhet utan personligt ansvar och till att utjämna de skillnader som i det avseendet finns mellan de olika staterna. De samordningsåtgärder som direktivet sålunda föreskriver skall vidtas i fråga om medlemsstaternas lagar eller andra författningar om vissa närmare angivna bolagsformer, bl.a. Gesellschaft mit beschränkter Haftung (GmbH) i Tyskland, Anpartsselskaber i Danmark, Société à responsabilité limitée i Frankrike och Private company limited by shares or by guarantee i Storbritannien.

I *motion 1991/92:E11* av Ian Wachtmeister m.fl. (nyd) anföras att vissa frågor måste särskilt uppmärksammas med anledning av Sveriges anslutning till EES-avtalet, bl.a. spörsmålen om småföretagens konkurrensvillkor och en *ny bolagsform* i Sverige motsvarande den tyska bolagsformen GmbH. Motionärerna hänvisar till att den överväldigande majoriteten av svenska företag utgörs av företag med mindre än femhundra anställda och anför, med åberopande av att det är de små och medelstora företagen som kommer att påverkas av den europeiska integrationen, att det behövs en ny företagsform i Sverige efter förebild av GmbH som är särskilt avpassad för de mindre företagens villkor. Detta bör enligt motionärerna riksdagen som sin mening ge regeringen till känna (yrkande 5).

Enligt vad utskottet erfarit kommer aktiebolagskommittén att föreslå ändringar i aktiebolagslagen som innebär att två olika kategorier av aktiebolag kan bildas, nämligen publika resp. privata aktiebolag. För de privata aktiebolagen föreslår kommittén regler som förbjuder bolaget eller aktieägare i detta att söka sprida aktier eller teckningsrätter i bolaget eller liknande handlingar genom att offentliggöra eller på annat sätt rikta en inhjudan till en vidare krets att teckna eller förvärva sådana värdepapper. Endast fondpapper som utges av publikt aktiebolag föreslås kunna bli föremål för börshandel. Kommittén väntas också föreslå förändringar beträffande aktiebolags kapitalkrav som innebär att privat aktiebolag skall ha ett aktiekapital som uppgår till minst etthundratusen kronor och publikt aktiebolag ett aktiekapital på minst en miljon kronor.

Enligt utskottets mening finns det anledning att avvakta den närmare utformningen av aktiebolagskommitténs förslag i nu redovisat hänseende. Förslaget synes också i huvudsak komma att tillgodose de önskemål som framförs i motion E11 (yrkande 5) om särskilda regler för mindre bolag. Motionsyrkandet hör därför inte föranleda någon riksdagens åtgärd, och utskottet avstyrker bifall till detsamma.

Ett av de förslag som EG:s kommission lagt fram på bolagsrättens område gäller ett förslag till förordning om *Europabolag* samt ett förslag till direktiv om arbetstagarinflytandet i sådana bolag. Ett Europabolag enligt det framlagda förslaget kan betecknas som en övernationell bolagsform, som lyder direkt under EG:s gemenskapsrätt, och där delägarna utgörs av bolag från olika EG-länder.

I *motion 1991/92:E7* av Mats Hellström m.fl. (s) framhålls den speciella situation som råder beträffande vissa EG-direktiv som väntas tillkomma inför den inre marknaden, och således berör även EES-samarbetet, men som inte beslutats då EES-förhandlingarna avslutades. Enligt motionärerna är det beträffande dessa direktiv av särskild vikt att söka informella vägar för att tillgodose de svenska ståndpunkterna. Detta gäller exempelvis EG-kommissionens förslag om Europabolag, vari ingår en rätt för de fackliga organisationerna till information och samråd med företagsledningen. Med hänvisning till det anförda begär motionärerna i yrkande 7 (delvis) ett tillkännagivande om att den svenska regeringen med kraft hör stödja förslaget om ett Europabolag, som är utformat för att tillvarata de anställdas intressen.

När det gäller den fortsatta utvecklingen inom EG av frågan om Europabolag har utskottet inhämtat att ministerrådet vid sitt möte i november 1991 uppnådde ett närmande av positionerna. Flera av medlemsländerna öppnade sina positioner i vad avser denna helt E.G-rättsliga form för bolags samverkan över gränserna. Det blir dock fråga om en frivillig bolagsform och det står alltså företag med gränsöverskridande aktiviteter fritt att också fortsättningsvis välja nationella associationsrättsliga lösningar. I den kontroversiella frågan om medbestämmande för arbetstagare under denna bolagsform tillkännagav samtliga medlemsländer en öppen hållning till att respektera gällande nationella ordningar även om de är olika utformade. Dock förutsattes därvid att vissa minimikrav är uppfyllda.

Utskottet har vidare inhämtat att enligt en rapport med ordförandeskapets slutsatser från Europeiska rådets möte i Lissabon den 26–27 juni 1992 bör ministerrådet snarast framlägga förslag till erforderlig lagstiftning om Europabolag.

Spörsmålet om Europabolag och arbetstagarinflytande i sådana bolag är som ovan framgår föremål för överväganden inom EG. Utskottet vill för sin del understryka att de möjligheter som står till buds att hävda svenska intressen när det rör frågan om arbetstagarinflytande i ett Europabolag utnyttjas. Utskottet förutsätter att regeringen verkar i denna riktning och något tillkännagivande härom är därför inte erforderligt. Utskottet föreslår således att motion E7 (yrkande 7) i nu behandlad del avstyrks.

Immaterialrätt

EES-avtalet omfattar också åtaganden på det immaterialrättsliga området, varmed avses det rättsområde som reglerar rättsskyddet för bl.a. intellektuella prestationer. Immaterialrätten delas traditionellt in i upphovsrätt och industriellt rättsskydd. Upphovsrätten avser skydd för alster av skapande litterär och konstnärlig verksamhet, medan det industriella rättsskyddet omfattar patenträtt, mönsterrätt och känneteckensrätt.

Åtagandena på det immaterialrättsliga området enligt EES-avtalet gäller i princip för alla varor och tjänster. Avtalsbestämmelserna på området återfinns bland de regler som är gemensamma för de fyra friheterna (del IV i avtalet).

I propositionen redovisas vad dessa åtaganden innebär för Sveriges del. Sålunda medför EES-avtalet till en början att Sverige förpliktar sig att anta de rättsregler på detta område som är en följd av tillämpningen av vissa artiklar i Romfördraget. Det gäller främst frågan om konsumtion av bl.a. patenträttigheter. En immaterialrätt ger vanligtvis rättighetshavaren en ensamrätt såväl att sälja som att importera sådana produkter som omfattas av rättigheten i fråga. I Sverige — liksom i andra nationella rättssystem — gäller, som huvudregel, att ensamrätten bara omfattar den första överlåtelsen. Därefter anses ensamrätten konsumerad (uttömd). En följd av immaterialrätternas territoriella begränsning kan vara att ensamrätten bara anses konsumerad för det land där den konsumtionsgrundande överlåtelsen ägt rum. Detta brukar betecknas som nationell konsumtion. För vissa immaterialrätter har emellertid i de nationella lagstiftningarna sedan relativt länge tillämpats en princip som skulle kunna sägas innebära en global konsumtion. Detta betyder att ensamrätten anses ha helt konsumerats när produkten har förts ut på marknaden, oavsett i vilket land som det har skett. Den praktiska betydelsen av konsumtionsprincipen ligger i att en tillämpning av principen om nationell konsumtion ger rättighetshavaren stora möjligheter att motsätta sig att produkter som med hans samtycke förts ut på marknaden utanför det territorium där rättighetshavaren har skydd parallellimporteras eller återimporteras till nyssnämnda territorium. I Sverige gäller att principen om nationell konsumtion tillämpas inom patent-, mönster- och växtförädlarrätten. Principen om global konsumtion tillämpas för övriga immateriella ensamrätter. Åtagandet i EES-avtalet medför att Sverige får överge principen om nationell konsumtion och införa bestämmelser som innebär att den genom patent, mönsterskydd eller växtförädlarrätt förvärvade ensamrätten skall anses vara konsumerad om den skyddade produkten förts ut på marknaden inom området för EES.

Vidare förpliktar sig Sverige genom EES-avtalet att överta reglerna i de EG-direktiv som gäller skydd för kretsmönster i halvledare, varumärken och datorprogram. En annan konsekvens av EES-avtalet är att Sverige ikläder sig vissa skyldigheter i fråga om den konvention om gemenskapspatent som utarbetats av EG:s medlemsländer men som ännu inte trätt i kraft. Sverige åtar sig också att inom viss tid ansluta sig till närmare angivna internationella överenskommelser på immaterialrättens område. Dessa överenskommelser har med ett undantag redan tillträtts av Sverige. Undantaget gäller 1989 års Madridprotokoll om internationell registrering av varumärken. EES-avtalet innefattar slutligen en skyldighet för EFTA-länderna att anpassa sin lagstiftning till reglerna i Europeiska patentkonventionen. De svenska patentreglerna anpassades till konventionen i samband med att Sverige tillträdde densamma år 1978.

Enligt Justitiedepartementets redogörelse i propositionen har inom departementet upprättats en promemoria, (Ds 1992:13) Ändringar i de immaterialrättsliga lagarna med anledning av EES-avtalet m.m. I promemorian läggs fram förslag om sådana ändringar i de immaterialrättsliga lagarna som behövs till följd av de åtaganden som Sverige har gjort i EES-avtalet. Avsikten är att ändringarna skall träda i kraft den 1 januari 1993. I promemorian tas dock inte upp frågan om Sveriges anslutning till Madridprotokollet. Av avtalet följer att Sverige inte behöver ansluta sig till protokollet förrän den 1 januari 1995, och i promemorian förutskickas att Justitiedepartementet skall återkomma med förslag i frågan. — Promemorian har remissbehandlats och bereds för närvarande inom Justitiedepartementet.

Enligt utskottets mening kan de anpassningsåtgärder på förevarande område med anledning av EES-avtalet som Justitiedepartementet redovisat allmänt sett inte anses innebära några nackdelar för svenskt vidkommande. Anpassningen ligger också i linje med den harmonisering mellan olika länders lagstiftning som över huvud taget präglat utvecklingen på det immaterialrättsliga området sedan lång tid tillbaka. I ett avseende kan emellertid EES-avtalet innebära problem för svenskt vidkommande. Konventionen om gemenskapspatent, som enligt vad ovan nämnts Sverige genom EES-avtalet ikläder sig vissa skyldigheter med avseende på, kan nämligen få vissa negativa konsekvenser för det svenska patentverket. Denna särskilda fråga får dock övervägas närmare om och när konventionen träder i kraft. Utskottet vill emellertid understryka vikten av att svenska intressen tas till vara också på detta område. I övrigt vill utskottet med anledning av propositionen i denna del också hänvisa till att utskottet får anledning att återkomma när regeringen lagt fram förslag till riksdagen på grundval av promemorian om ändringar i de immaterialrättsliga lagarna med anledning av EES-avtalet.

I *motion 1991/92:E7* av Mats Hellström m.fl. (s) berörs bl.a. frågan om *patentskydd på bioteknologiska uppfinningar*.

Termen bioteknik används som ett sammanfattande begrepp för en mängd olika metoder inom t.ex. jord- och skogsbruket, livsmedelsproduktionen och läkemedelsindustrin. Begreppet är inte entydigt men en definition som rekommenderas av European Federation for Biotechnology är att biotekniken är en syntes av biokemi, mikrobiologi och processteknologi i syfte att tekniskt utnyttja egenskaper hos mikroorganismer, cell- och vävnadskulturer eller cellbeståndsdelar. Genteknik är en bioteknisk metod men det finns också andra områden inom bioteknologin, t.ex. utnyttjandet av i naturen förekommande bakterier och svampar. Ibland används uttrycket genteknik som synonymt med hybrid-DNA-tekniken, vilken syftar till en förändring av arvsmassan hos en organism genom överföring av viss genetisk information till en cell, vars DNA saknar denna. Genteknik används emellertid ofta som ett mera omfattande begrepp än hybrid-DNA-tekniken och avser då också metoder som innehåller t.ex. ingrepp i gener och artificiell kombination eller manipulation av celler.

Patenträtten till en uppfinning innebär en ensamrätt att utnyttja uppfinningen yrkesmässigt. Patent kan meddelas på såväl en ny produkt som en ny produktionsmetod. I princip kan alla uppfinningar patenteras som fyller de i patentlagen (1967:837) uppställda patentbarhetskraven, men undantag görs för bl.a. uppfinningar som avser växtsorter eller djurraser eller väsentligen biologiska förfaranden för framställning av växter eller djur. Patent får dock meddelas på mikrobiologiskt förfarande samt alster av sådant förfarande. Vidare finns ett särskilt undantag från patentbarhet för uppfinning vars utnyttjande skulle strida mot goda seder eller allmän ordning.

Uppfinningar inom växtriket kan ges skydd enligt växtförädlarrättslagen (1971:392). Skyddet är ett rent produktskydd. Också växtsorter som frambragts genom gentekniska och andra bioteknologiska förfaranden kan skyddas enligt lagen. Växtförädlarrättslagen bygger på 1961 års konvention om skydd av växtförädlingsprodukter, vilken Sverige tillträtt.

Ett patent som meddelas av en nationell patentmyndighet blir gällande endast i den staten. Önskas patentskydd i mer än ett land måste alltså patent sökas i varje land. Genom den ovan nämnda Europeiska patentkonventionen har skapats en ordning som medger att en patentansökande samtidigt kan få patent i flera länder, s.k. europeiskt patent. Sådana patent söks hos Europeiska patentverket i München. I likhet med vad som gäller enligt den svenska patentlagen kan europeiskt patent inte meddelas på uppfinningar som avser växtsorter, djurraser eller väsentligen biologiska förfaranden för framställning av växter eller djur. Mikrobiologiska förfaranden liksom alster härav får dock patenteras. Genom att Sverige tillträtt konventionen kan Europeiska patentverket meddela patent som blir gällande i Sverige på samma sätt som om patentet beviljats av det svenska patentverket. Många andra europeiska stater har också tillträtt konventionen.

Under senare år har olika frågor rörande biotekniken aktualiserats både inom Sverige och på det internationella planet. Således har frågan om patent på levande organismer fått allt större aktualitet. Den debatt som förts både i Sverige och utomlands har särskilt gällt spörsmålet om patent kan och bör meddelas på gentekniskt förändrade djur, exempelvis möss, samt växter och mikroorganismer. Inte minst de etiska aspekterna på patentering av levande organismer har därvid stått i förgrunden. Inom Europeiska patentverket har en utveckling skett i praxis dithän att patent i ökad utsträckning numera meddelas för uppfinningar som avser levande organismer. Bl.a. har patent meddelats på en gentekniskt förändrad växt liksom på ett med gentekniska förändringar framställt djur (den s.k. onkomusen). De sistnämnda besluten har dock ännu inte blivit föremål för något avgörande i Europeiska patentverkets besvärinstans och det är därför ännu inte slutgiltigt fastlagt hur långt praxis sträcker sig. Också vid det svenska patentverket har en utveckling skett som i huvudsak kan sägas innebära en anpassning till Europeiska patentverkets praxis.

Några förordningar eller direktiv som rör patent på biotekniska uppfinningar har hitintills inte beslutats inom EG. EES-avtalet inne-

bär således inte några åtaganden i detta hänseende. EG-kommissionen har emellertid år 1988 framlagt ett förslag till direktiv rörande rättsligt skydd för sådana uppfinningar. Syftet med förslaget är att det skall skapas enhetliga och klara regler i EG-länderna i fråga om vilka uppfinningar som skall kunna patenteras. Förslaget har mött starka invändningar i Europaparlamentet som förordat vissa ändringar av förslaget. Parlamentets ställningstagande innebär bl.a. att en tydlig etisk dimension införs i direktivet samt att särskilda undantag för patent på människokroppen och delar av denna meddelas liksom förbud mot patent på förfaranden för genetisk förändring av människokroppen. Vidare förordar parlamentet att en regel införs i direktivet som motsvarar bestämmelsen enligt den svenska patentlagen och den europeiska patentkonventionen om förbud mot patent på uppfinningar vars utnyttjande strider mot goda seder och allmän ordning. I fråga om patentering av djur anser parlamentet att det i direktivet bör tas in ett förbud mot patent på sådana genetiska förändringar av djur som medför att dessa utsätts för lidande utan att detta uppvägs av fördelar för människan, särskilt med avseende på hälsa och miljö. Enligt vad utskottet inhämtat kan förmodligen, med anledning av parlamentets synpunkter, ett reviderat förslag från kommissionen förväntas under hösten 1992.

I motion E7 av Mats Hellström m.fl. (s) begärs (yrkande 7 delvis) ett tillkännagivande om att regeringen inom ramen för EES-samarbetet med kraft bör driva tidigare presenterade svenska ståndpunkter i fråga om patentskydd av bioteknologiska uppfinningar.

Utskottet crinrar om att regeringen i mars 1990 beslutade tillkalla en parlamentarisk beredning med uppgift att bereda frågor med anknytning till användning av genteknik. I direktiven (dir. 1990:16) framhålls att det finns ett behov av att få ett antal sådana frågor belysta under parlamentarisk medverkan och att en belysning i denna form också kan tjäna som vägledning för det svenska agerandet vid de internationella diskussioner som skall äga rum. Enligt direktiven skall översynen omfatta fyra huvudområden, varav ett huvudområde utgörs av övergripande immaterialrättsliga frågor. Utredningen beräknas avge sitt slutbetänkande i september 1992.

Enligt vad utskottet erfarit kommer beredningens förslag — såvitt gäller de immaterialrättsliga frågorna — att innebära att det också i framtiden skall finnas en möjlighet att erhålla immaterialrättsligt skydd för biotekniska uppfinningar på i princip samma villkor som för andra uppfinningar. De speciella förhållanden som kan vara förenade med patent på sådana uppfinningar motiverar enligt beredningen inte för närvarande någon principiell ändring i gällande lagstiftning. Inte heller motiveras ingrepp i nuvarande lagstiftning av andra förhållanden, såsom etiska hänsyn, situationen i vissa u-länder, djurskyddsaspekter eller ekonomiska följder av den biotekniska utvecklingen. När det gäller den etiska kontrollen slår beredningen fast att patent på människor, foster, befruktade ägg, könsceller och mänskliga organ inte är tillåtet. Beredningen redovisar också sin syn på immaterialrättsligt skydd för mänskligt material i övrigt. Vad angår djur anser beredning-

en att patent bör tillåtas om de etiska aspekterna tillgodoses. Beredningen framhåller också att Sverige i internationella sammanhang bör verka för att dess synpunkter blir beaktade.

Som utskottet flera gånger tidigare framhållit bör Sverige inte utan tungt vägande skäl isolera sig från den internationella utvecklingen på patentområdet. EES-avtalet innebär också krav på att Sverige håller jämna steg med EG-länderna på bl.a. detta område. Vidare är Sverige och de övriga stater som är medlemmar i den europeiska patentorganisationen bundna av utvecklingen inom organisationen. Vad särskilt gäller frågan om rättsligt skydd för biotekniska uppfinningar kan den närmare utformningen av ett EG-direktiv på området få betydelse för Sverige inte bara på grund av EES-avtalet utan även — och kanske främst — med hänsyn till att EG-staternas inställning i frågan väger tungt i det europeiska patentsamarbetet. Med hänsyn härtill är det av stor betydelse att Sverige noggrant bevakar den internationella utvecklingen och ser till att svenska synpunkter blir tillräckligt beaktade.

Det förtjänar enligt utskottets mening att i detta sammanhang påpeka att det inom det patenträttsliga systemet finns utrymme för att beakta invändningar av etisk natur som kan riktas mot att gener och levande organismer är patenterbara, främst genom den möjlighet som finns i den svenska patentlagen och i bl.a. den europeiska patentkonventionen att vägra patent om utnyttjandet av en uppfinning skulle strida mot goda seder eller allmän ordning. Som framgått ovan förordar också EG-parlamentet att det direktiv på området som håller på att utarbetas skall innehålla en sådan möjlighet. Enligt utskottets mening finns det fog för att anta att utrymmet för en etisk prövning kan komma att öka i takt med den biotekniska utvecklingen, särskilt vad gäller uppfinningar med anknytning till mänskligt material och djur. Inte minst diskussionerna kring nyssnämnda förslag till ett EG-direktiv på området och de överväganden som beredningen för frågor rörande användning av genteknik har gjort visar på den ökade vikt som etiska frågor fått i sammanhanget.

Enligt utskottets mening ger EES-avtalet ökade förutsättningar för att Sverige och de andra EFTA-länderna skall få gehör för sina synpunkter i EG och dess medlemsländer. Utskottet anser att det är angeläget att denna möjlighet tas till vara och att svenska intressen på området hävdas både inom den europeiska patentorganisationen och inom ramen för EES-samarbetet liksom på det internationella planet i övrigt. Utskottet vill också erinra om att den belysning under parlamentarisk medverkan, som genteknikberedningen innebär, bör kunna ge ett underlag för det svenska agerandet vid de olika internationella diskussioner på området som skall äga rum.

Med hänvisning till det anförda utgår utskottet från att regeringen verkar för att svenska synpunkter i frågan om patentskydd för bioteknologiska uppfinningar blir beaktade i olika internationella sammanhang där spörsmålet aktualiseras. Något särskilt tillkännagivande här om såsom begärts i motion E7 är enligt utskottets mening inte erforderligt. Utskottet föreslår således att motionsyrkandet i nu behandlad del avstyrks.

Konsumentskydd och konsumenträtt

I propositionen (del III bilaga 12) bereder regeringen riksdagen tillfälle att ta del av vad civilministern anfört om EES-avtalets konsekvenser såvitt avser konsumentskydd. Vidare bereds riksdagen (del II bilaga 2) tillfälle att ta del av vad statsrådet Laurén anfört om konsumenträtt. Propositionen har i dessa delar inte föranlett något motionsyrkande.

Enligt utskottets mening kommer EES-avtalet, i vart fall på sikt, generellt sett att innebära vinster för de svenska konsumenterna. En större rörlighet för varor, personer, tjänster och kapital leder till en effektivare konkurrens som pressar kostnader och priser inom både produktion och distribution på ett sätt som gynnar konsumenterna. EES-avtalet kan också antas medföra ett ökat utbud av varor och tjänster och därmed öka konsumenternas valmöjligheter. Eftersom närmandet till EG innebär att förutsättningarna för näringsidkarnas och för konsumenternas handlande på marknaden förändras är det emellertid svårt att i dag närmare bedöma vad EES-avtalet i alla dess delar kommer att innebära för de svenska konsumenterna.

Den i sammanhanget centrala frågan är vad EES-avtalet innebär för det svenska konsumentskyddet. Utskottet vill då först peka på utvecklingen av konsumentskyddet inom EG. I Romfördraget fanns det visserligen ursprungligen ingen uttrycklig bestämmelse om att konsumenterna skulle skyddas eller deras intressen tas till vara. I avtalet låg givetvis att konsumenterna skulle gynnas genom den ökade konkurrensen mellan företagen som blev möjlig på den gemensamma marknaden. Sedan år 1975 har EG också haft konsumentpolitiska program, där mål angetts för t.ex. konsumentinflytandet, produktsäkerheten, det ekonomiska och rättsliga skyddet, konsumentutbildning och information. Genom ett tillägg år 1985 till Romfördraget, den s.k. enhetsakten, kom konsumentskyddet också formellt med i EG-samarbetet. I slutet av år 1991 beslutade rådet vid det s.k. Maastrichtsmötet att konsumentfrågorna skulle stadfästas i Romfördraget. I Maastrichtsavtalet framhålls också möjligheterna för medlemsländerna att ha strängare nationell lagstiftning. Konsumentinflytandet inom EG har numera också institutionaliserats i Rådgivande konsumentkommittén, som är knuten till EG-kommissionen. I kommittén deltar representanter för fristående konsumentorganisationer.

Utskottet kan inte finna annat än att EG:s ambitioner på konsumentområdet i många stycken liknar de svenska. Det finns därför knappast fog för de farhågor som framställts, att ett närmande till EG generellt sett skulle innebära påtagliga försämringar för de svenska konsumenterna. Utskottet anser att utvecklingen inom EG när det gäller konsumentskyddet innebär att man kan se framtiden an med tillförsikt.

Konsumentfrågorna berörs av EES-avtalet dels genom avtalets ingress med de övergripande målen, dels av de bestämmelser som särskilt reglerar den fria rörligheten för varor och tjänster (bilaga II), dels av de övergripande bestämmelserna om de fyra friheterna (artikel 72 och bilaga XIX), dels ock av samarbetet vid sidan av de fyra friheterna (artikel 78).

Utskottet konstaterar att de avtalsslutande parterna redan i avtalets ingress förklarat sig fast beslutna att främja konsumenternas intressen och stärka deras ställning på marknaden genom att sträva efter en hög grad av konsumentskydd. Vad som sägs i avtalet i denna del överensstämmer med de nuvarande målen och riktlinjerna för den svenska konsumentpolitiken, som riksdagen beslutade våren 1986 (prop. 1985/86:121, LU34, rskr. 292). I ingressen anges vidare att parterna är fast beslutna att vid den vidare utvecklingen av regler bygga på en hög skyddsnivå vad gäller bl.a. hälsa och säkerhet. Också detta uttalande står i överensstämmelse med de strävanden som funnits i Sverige sedan lång tid tillbaka. Utskottet finner således att den deklaration som görs i avtalets ingress om konsumentskyddet inom EES väl går att förena med svensk konsumentpolitik.

Av redogörelsen i propositionen framgår att tre direktiv på konsumentskyddsområdet berör Justitiedepartementets verksamhetsområde. Dessa tre direktiv gäller frågor om konsumentkrediter, hemförsäljning och s.k. paketresor.

När det gäller konsumentkrediter har EG-direktivet härom redan införlivats med svensk rätt genom att riksdagen antagit en ny konsumentkreditlag, vilken träder i kraft den 1 januari 1993. Beträffande direktivet om hemförsäljning har regeringen i proposition 1991/92:167 om den svenska hemförsäljningslagens anpassning till EG:s regelverk framlagt erforderliga förslag till ändringar. Propositionen kommer att behandlas av riksdagen under hösten 1992. Vad slutligen gäller paketresor har förslag till EG-anpassning framlagts i departementspromemorian (Ds 1992:50) Lag om paketresor. Promemorian bereds inom departementet och arbetet bedrivs med sikte på att lagstiftningen skall träda i kraft den 1 januari 1993.

Enligt Civildepartementets redovisning i propositionen omfattar EES-avtalet — inom departementets ansvarsområde — ett flertal direktiv om produktsäkerhet, marknadsföring och produktinformation i fråga om konsumentvaror. Av redovisningen framgår vidare att utredningsarbete pågår inom departementet i syfte att framlägga förslag till erforderlig lagstiftning inom samtliga områden under hösten 1992.

Vad sålunda anförts i propositionen föranleder inte några särskilda uttalanden från utskottets sida.

I övrigt konstaterar utskottet att det är möjligt att behålla eller förstärka konsumentskyddet inom de områden som inte är direkt varu- eller tjänsterelaterade. EG:s regler i dessa delar är nämligen s.k. minimiregler, vilket innebär att Sverige inom dessa områden kan behålla en högre konsumentskyddsnivå. Det kan vidare konstateras att

avtalet inte heller utesluter att Sverige under vissa förutsättningar också kan skärpa sådana konsumentskyddsregler som har betydelse för den fria rörligheten för varor och tjänster.

Utskottet ser också med tillfredsställelse på att EES-avtalet innebär att parterna åtar sig att samarbeta på ifrågavarande område. Enligt artikel 78 skall de avtalsslutande parterna stärka och bredda samarbetet på bl.a. konsumentskyddsområdet. I artikel 88 föreskrivs att samarbetet inte utesluter möjligheten för en avtalsslutande part att självständigt förbereda, vidta och genomföra åtgärder. Innebörden härav är att samarbetsskyldigheten inte hindrar något enskilt land att på egen hand ytterligare utveckla sin konsumentskyddslagstiftning. Denna utvecklingsmöjlighet är emellertid begränsad till att omfatta de frågor som inte regleras genom EES-avtalet. I praktiken innebär samarbetsåtagandet först och främst att EFTA-länderna skall ges möjlighet att delta i framtida gemenskapsaktiviteter på konsumentområdet. Samarbetsåtagandet omfattar också ett anmälningssystem i fråga om farliga konsumentvaror.

Ett svenskt godkännande av EES-avtalet kommer att kräva en i viss mån förändrad konsumentpolitik. För att de svenska konsumenterna skall kunna tillgodogöra sig fördelarna av det fria flödet av varor och tjänster måste de kunna överblicka och värdera utbudet, vilket medför krav på en god konsumentinformation. De regelverk som skall tillämpas om EES-avtalet antas kommer att ställa ökade krav på en effektiv myndighetstillsyn och kontroll av varor och tjänster på marknaden. Även på det marknadsrättsliga området kan det förutses att den internationella handeln och marknadsföringen över gränserna kommer att kräva en förstärkt marknadsbevakning. Den alltmer omfattande och internationaliserade standardiseringen kommer att ställa krav på svenska insatser. En förutsättning för att påverka den framtida europeiska konsumentpolitiken är ett aktivt deltagande av konsumentföreträdare och svenska experter från exempelvis Konsumentverket, Livsmedelsverket och näringslivet.

Svårigheten att anpassa den svenska konsumentpolitiken till de nya förutsättningarna som EES-avtalet innebär skall, enligt utskottets mening, inte överdrivas. Som utskottet framhöll våren 1992 (bet. 1991/92:LU24) har Konsumentverket under senare år intensivt och med framgång deltagit i det internationella samarbetet, och inom verket finns det en god beredskap för att försätta det arbete som behövs inför EG-anpassningen. Vidare har regeringen våren 1992 beslutat tillkalla en särskild kommitté med uppgift att se över den statliga konsumentverksamheten. Enligt direktiven (dir. 1992:63) ingår i kommitténs huvuduppgifter att belysa de konsekvenser som närmandet till EG för med sig för svenskt vidkommande. Kommitténs uppgifter är i första hand inriktade på frågor som gäller annat än lagstiftning och avser bl.a. kraven på insatser i fråga om marknadsbevakning och deltagande i internationellt arbete. En annan väsentlig uppgift för kommittén är att finna metoder och former för hur man skall hantera konsumentfrågor som sträcker sig över nationsgränserna. Kommittén bör enligt direktiven uppmärksamma EFTA:s konsumentdeklaration

hösten 1991 vari understrukits betydelsen av att stödja konsumenternas intressen och behålla en hög nivå på konsumentskyddet vid närmandet till EG. Kommitténs arbete skall enligt direktiven vara avslutat senast den 1 september 1993.

Sammanfattningsvis har utskottet inte något att erinra mot vad som anförts i propositionen om EES-avtalets konsekvenser såvitt gäller konsumentskyddet.

Propositionen, del III bilaga 8, Jordbruksdepartementet (Livsmedelsområdet)

I propositionen (del III bilaga 8) bereder regeringen riksdagen tillfälle att ta del av vad jordbruksministern anført om EES-avtalets konsekvenser såvitt avser bl.a. livsmedelskontrollen.

Med anledning av propositionen har väckts en motion, 1991/92:E2, som berör livsmedelskontrollen.

EES-avtalet innebär att en stor del av EG:s regler på livsmedelsområdet måste införlivas i den svenska rättsordningen och motstridiga regler upphävas. De aktuella bestämmelserna gäller främst livsmedelskontroll, livsmedelstillsatser, märkning, gränsvärden för främmande ämnen, livsmedelsstandarder, specialdestinerade livsmedel, material som kommer i kontakt med livsmedel och metoder för analys av livsmedel (se EES-avtalets bilaga II, avsnitt XII).

Enligt vad som redovisas i propositionen innebär ett införlivande av dessa bestämmelser i huvudsak inga större förändringar i förhållande till vad som gäller i dag. Beträffande livsmedelskontrollen överensstämmer EG:s bestämmelser i stort med det kontrollsystem som infördes här i landet den 1 juli 1990, och några särskilda åtgärder för att införliva EG:s bestämmelser i denna del har inte ansetts erforderliga. När det gäller märkning kan konstateras att det i många avseenden råder överensstämmelse mellan EG:s och Sveriges regler. Avtalet kommer dock att medföra krav på vissa förändringar beträffande bl.a. datummärkningen och beteckningar på vissa ingredienser. När det gäller s.k. specialdestinerade livsmedel, dvs. livsmedel som är avsedda att skydda vissa konsumentgrupper — t.ex. barn och sjuka som är i behov av särskild kost — innebär EES-avtalet däremot ett helt ändrat regelsystem för svensk del. I Sverige gäller för närvarande att specialdestinerade livsmedel inte får saluhållas utan tillstånd, medan EG har ett system som innebär att produkter motsvarande fastställda krav får säljas utan tillstånd. En helt ny ordning kommer därför att behöva införas varigenom särskilda krav skall fastställas för produkter som är särskilt lämpade för t.ex. diabetiker. EES-avtalet kommer också att aktualisera en del förändringar när det gäller bestämmelserna om hygienkrav för kött m.m. Däremot har redan EG och Sverige samma regler om förbud mot användning av hormoner i tillväxthjälpande syfte.

I propositionen aviserar jordbruksministern en särskild proposition senare under hösten vari regeringen kommer att föreslå riksdagen att

besluta om erforderliga ändringar i livsmedelslagen (1971:511). I övrigt torde nödvändiga anpassningar till EG:s bestämmelser på livsmedelsområdet ske i förordningsform och genom myndighetsföreskrifter.

I motion E2 av Lennart Brunander (c) uttalas farhågor för att EES-avtalet skall leda till ökad import av livsmedel som på olika sätt inte uppfyller de stränga krav som ställs på inhemska produkter. Motionären anser att det är viktigt att konsumenter skall kunna lita på att maten inte innehåller ämnen som är skadliga och inte är preparerad med t.ex. antibiotika och hormoner. Sverige måste därför i förverkligandet av EES-avtalet se till att livsmedelskontrollen blir tillfredsställande och att samma krav ställs på alla slakterier som skall sälja sina produkter inom EES. Motionären menar också att märkningen av livsmedel kommer att bli viktigare i framtiden. Det måste, anser motionären, vara tillåtet att såväl i Sverige som i övriga Europa ge information om maten är producerad utan antibiotika och utan tillsatser av kemikalier. I motionen yrkas tillkännagivande om vad som sålunda anförts om livsmedelskontroll, märkning och övriga regler som är viktiga för en bra matkvalitet (yrkande 1).

Enligt utskottets mening finns det ingen anledning att anta att EES-avtalet skall leda till en försämring av livsmedelskontrollen här i landet. Avtalet innebär nämligen att Livsmedelsverket även i framtiden har möjlighet att kontrollera att den mat som importeras till Sverige inte innehåller ämnen eller halter av ämnen som är farliga för konsumenterna. EES-avtalet innebär också, som påpekas i propositionen, vissa möjligheter att hindra import eller föranstalta om märkning av livsmedel med hänvisning till nationella regler om dessa är nödvändiga med hänsyn till bl.a. god handelssedvana, konsumentskydd och skydd för allmän hälsa. Sådana åtgärder måste dock stå i proportion till det önskade resultatet och tillämpas utan att göra skillnad mellan inhemska och importerade varor. Alla svenska livsmedelsstandarder som saknar motsvarighet inom EG och inte omfattas av EES-avtalet torde emellertid inte kunna upprätthållas i framtiden. Enligt huvudregeln, som följer av EES-avtalet, går det nämligen inte att med hänvisning uteslutande till svenska bestämmelser förbjuda import av livsmedel från EG- och EFTA-länderna om produkterna uppfyller exportlandets regler (den s.k. Cassis de Dijon-principen).

De svenska slakterier som exporterar till EG, de s.k. EG-godkända slakterierna, har redan nu en hantering som överensstämmer med EG:s regler. Sverige har för övrigt ett förhållandevis stort antal EG-godkända slakterier och exportanläggningar. Införandet av EG:s bestämmelser på detta område innebär att alla slakterier och förädlingsanläggningar efter en övergångstid skall ha anpassat sig till de nya, i många hänseenden högt ställda kraven. Utskottet förutsätter att de krav som sålunda ställs på svenska exportslakterier också kommer att gälla för de slakterier inom EES som skall exportera sina produkter till Sverige.

När det sedan gäller märkning av livsmedel innebär EES-avtalet handelspolitiska begränsningar när det gäller möjligheterna att införa lagstiftning om t.ex. långtgående och detaljerad ursprungsmärkning.

Däremot innebär avtalet inte något hinder mot att livsmedelsindustri och handel ger information om t.ex. produktionsland, produktionssätt eller annan information som kan anses värdefull. Det kan heller inte uteslutas att de svenska konsumenterna med ett ökat varuutbud på livsmedelsområdet i än högre grad än för närvarande kommer att efterfråga information om var ett livsmedel är producerat och vilka produktionsmetoder som har använts. Eftersom märkningen kan vara ett konkurrensmedel i likhet med annan varuinformation som konsumenterna önskar anser sig utskottet också kunna utgå från att handeln kommer att vidta erforderliga åtgärder på området.

Med hänvisning till det anförda anser utskottet att något tillkännagivande i enlighet med vad som anförts i motionen inte är erforderligt. Utskottet förordar därför att motion E2 i berörda delar avstyrks, och i enlighet med det anförda har utskottet inte något att erinra mot vad som anförts i propositionen om EES-avtalets konsekvenser såvitt avser livsmedelskontrollen.

Stockholm den 31 augusti 1992

På lagutskottets vägnar

Maj-Lis Lööw

I beslutet har deltagit: Maj-Lis Lööw (s), Holger Gustafsson (kds), Per Stenmarck (m), Margareta Gard (m), Owe Andréasson (s), Bengt Harding Olson (fp), Bengt Kindbom (c), Bengt Kronblad (s), Bertil Persson (m), Gunnar Thollander (s), Richard Ulfvengren (nyd), Stig Rindborg (m), Carin Lundberg (s), Hans Stenberg (s) och Ewa Hedkvist Petersen (s).

Från Vänsterpartiet, som inte företräds av någon ordinarie ledamot i utskottet, har suppleanten John Andersson (v) närvarit vid den slutliga behandlingen av ärendet.

